

NYTT

Afghanistan

NR 2 2016

TIDSKRIFT UTGIVEN AV SVENSKA AFGHANISTANKOMMITTÉN

” Om vi hör
helikoptrarna
komma tillbaka
måste vi fly.”

TEMA HÄLSA

Sjukvård i skottlinjen

Analys

Kate Clark om det ökade trycket på sjukvårdspersonal

Intervju

Kvinnorättsaktivisten Malalai Joya om en kompromisslös kamp

Litteratur

Afghanistans enda gris och andra vykort från imperiernas kyrkogård

AFGHANISTAN-NYTT kommer ut fyra gånger per år och ges ut av Svenska Afghanistankommittén

ANSVARIG UTGIVARE | Peder Jonsson
REDAKTÖR | Carla da Costa Bengtsson
FORMGIVNING | FWD

ISSN 0280-7041

TRYCK | Trydells Tryckeri AB, Laholm.
ANNONSPRISER | Hellsida: 5 000 kr,
1/2-SIDA: 2 500 kr, 1/4-SIDA: 1 250 kr.
UPPLAGA | 9 800 ex.
PRESSLAGD | 13 juni, 2016

Afghanistan-nytt stöds med bidrag från Sida. Sida delar nödvändigtvis inte de åsikter som framförs. SAK ansvarar för innehållet.

KONTAKT

SVENSKA AFGHANISTANKOMMITTÉN
Malmgårdsvägen 63, 116 38 Stockholm
Tel 08-545 818 40, Fax 08-545 818 55
info@sak.se, www.sak.se

SAKs LOKALKOMMITTÉER

GÖTEBORG Tomas Jansson
tomasjansson48@gmail.com
JÖNKÖPING Claes Renström
070-310 23 74, claes.renstrom@hotmail.se
LUND Inger Blenow
inger.blenow@gmail.com
MALMÖ Staffan Windh
staffan.c.windh@vellinge.se
SKELLEFTEÅ Anders Lövheim
070-686 16 38, a.lovheim@hotmail.com
Skövde/Skaraborg Anders Boström
andersbostrom28@gmail.com
STOCKHOLM Jan-Inge Bengtsson
stockholm@sak.se
SUNDSVALL Marie Jönsson
marie64.jonsson@gmail.com
SÖDERTÄLJE Hans L Hansson,
070-342 69 20, hassehansson@gmail.com
UPPSALA Karin Johansson
anna.karin.lizzie@gmail.com
VÄNERSBORG Lennart Olsson
olsson.lennart@telia.com
VÄXJÖ Sahar Mohamadi 0757-10 58 71,
sahar_ros2004@hotmail.com

OMSLAG | Waheedullah Wardak, chef för en av SAKs sjukvårdskliniker som i februari utsattes för ett attentat.

FOTO | Björn Lindh

INNEHÅLL

Nr 2 2016

INTRO.....	3
I KORTHET.....	4
TEMA: SJUKVÅRD I SKOTTLINJEN.....	8
Attacken i Wardak Uppföljning.....	15
SAKs sjukhus satsar för framtiden.....	16
The World Humanitarian Summit.....	18
LITTERATUR AFGHANISTANS ENDA GRIS.....	19
INTERVJU: MALALAI JOYA.....	20
UTDRAG UR SAKs ÅRSRAPPORT HÄLSA.....	22
ENGAGEMANG.....	26
SISTA ORDET.....	30

SJUKVÅRD I SKOTTLINJEN:
Attentatet mot SAKs klinik

Även krig har regler

VARJE DAG DÖR MÄNNISKOR av brist på sjukvård. Därför arbetar SAK ständigt med att göra vården mer tillgänglig för civilbefolkningen i Afghanistan, i synnerhet på landsbygden. Dessvärre ser vi att sjukvårdspersonal inte får arbeta i fred, trots att de är en neutral part.

Våldet mot sjukvårdsinrättningar i Afghanistan ökar just nu, vilket är ett uppenbart brott mot internationell humanitär rätt. I februari i år stormade afghanska säkerhetsstyrkor en av organisationens vårdcentraler i Tangai Saidan i Wardak. De förde bort och dödade tre personer, varav en var en 15-årig pojke. Kanske är detta det värsta som har hänt SAK, åtminstone den senaste tiden. En följd blir nämligen att patienter inte vågar söka vård. Förutom att händelsen är allvarlig i sig är den även ett allvarligt brott mot Genèvekonventionen. De humanitära lagarna måste respekteras, vi kräver en oberoende utredning och att någon tar på sig ansvaret.

NYHETSMEDIER SOM BBC, New York Times och Al Jazeera rapporterade utförligt om händelsen. Också i svenska och afghanska medier blev genomslaget stort, och Afghanistan-nytt är inte sämre. På sidan 8 kan du läsa mer om sjukvård i skottlinjen. Jag rekommenderar särskilt Kate Clarks, landschefen för Afghanistan Analysts Network, skildring och analys av situationen.

GENERELLT SETT FÖRSÄMRAS SÄKERHETSLÄGET i landet, men SAK arbetar vidare. På landsbygden i Afghanistan gör organisationen stora framsteg. Dessa kan du fördjupa dig i, i den färska verksamhetsberättelsen för

2015 som du kan ladda ned på SAKs hemsida. Se även ett utdrag från rapporten om SAKs hälsomål på sidan 22.

När jag delar artiklar om Afghanistan på mina sociala mediekanaler är bemötandet ofta svalare än förväntat. Och då tror jag ändå att min omgivning har potential att bry sig, eftersom många av dem arbetar med eller är engagerade i rättvisefrågor. Jag var därför tvungen att fråga vad det beror på. Det eniga svaret var "Jag har för lite förkunskaper. Det känns som ett svårt land att sätta sig in i, jag vet knappt var jag ska börja". Om du också känner att din vänskapskrets (för du själv är ju superintresserad!) saknar det där drivet kan jag meddela att jag har ett botemedel: boken Afghanistan's enda gris och andra vykort från imperiernas kyrkogård. Med värme, humor och ärlighet är det en perfekt introduktion till Afghanistan, eftersom vi bekantar oss med så många olika personer. Boken är skriven av Ivar Andersen och är illustrerad med foton av Christoffer Hjalmarsson, som båda har medverkat i Afghanistan-nytt ett flertal gånger. Läs Jenny Aschenbrenners recension av boken på sidan 19.

Carla da Costa Bengtsson

Carla da Costa Bengtsson
Redaktör Afghanistan-nytt

15 Klinikchefen om attacken: "Skräcken finns kvar"

20 INTERVJU: Malalai Joya på Sverigebesök

Hallå där.

... Fawad Sultani, biträdande programchef för SAK i Afghanistan.

FOTO ROBERT ENGLUND

Vad är syftet med kapacitetsutveckling?

– SAK har i uppdrag att stärka individer så att hela lokala samhällen kan påverka sin egen utveckling. För att kunna hävda sina rättigheter måste alla samhällsmedlemmar, oavsett kön, ålder, bosatt i stad eller landsbygd, först ha goda kunskaper om vilka rättigheter de har. Myndigheterna å andra sidan bör ha kapacitet nog att leva upp till sina skyldigheter. Om Afghanistan ska utvecklas krävs det därför att alla nivåer av samhället erbjuder kapacitetsutveckling.

Vilka är de största utmaningarna?

– Förutom den instabila säkerhetssituationen är det statens svaga kapacitet att fullfölja sin plikt att se till att det afghanska folket får sina rättigheter tillgodosedda. Vi måste påminna oss själva om att kapacitetsutveckling och demokratiutveckling är en långsiktig insats. Vi inte kan förvänta oss resultat över en natt.

” Vi kan inte förvänta oss resultat över en natt.

Vilka är dina förhoppningar?

– SAK har ett gott rykte på landsbygden, där de flesta utvecklingsorganisationer saknar möjlighet att verka. Anledningen till det goda ryktet är att våra målgrupper känner att SAK är en folk till folk-organisation. Jag hoppas att SAK håller takten uppe, och att alla verksamheter kommer att fortsätta styras utifrån lyhördhet, opartiskhet, jämlikhet, social rättvisa och integritet.

TEXT CARLA DA COSTA BENGTTSSON

SAK-LÄRARE OCH ELEV DÖDADE

Ökning av konflikter drabbar SAK

Niamatullah, som undervisade på en av SAKs byskolor i provinsen Ghazni, har omkommit i en eldstrid mellan talibaner och afghansk polis. Det var när han var på väg hem från flickskolan Shir Khan den 25 april som han träffades av en kula från den pågående eldstriden och avled på plats i distriktet Qarabagh i provinsen Ghazni söder om Kabul. De centrala områdena kontrolleras av afghanska regeringsstyrkor, medan talibanerna styr på landsbygden.

Niamatullah, som blev 47 år gammal, efterlämnar fru och fyra barn, tre pojkar och en flicka. Han har arbetat för SAK sedan 2011 och fått fortbildning i pedagogik och ämneskunskap av SAKs personal parallellt med sitt arbete. Han bodde 300 meter från skolan där det går 348 flickor i tolv klasser från årskurs ett till sex. I klass ett till tre tillsetts lärarna av utbildningsministeriet, och i de högre klasserna undervisar SAKs lärare.

– Vi är alla bedrövade över vår kollega Niamatullahs död. Våra tankar går till hans familj och vänner. Den här händelsen visar tydligt vilka farliga omständigheter SAK och vår modiga personal arbetar under. Vi kräver att alla parter skyddar civilbefolkningen och deras hem, skolor och sjukhus, säger Jörgen Holmström, SAKs landchef i Afghanistan.

Bara fem dagar tidigare dödades en 14-årig

flicka och två 9-åriga flickor skadades när deras hus träffades av en raket i byn Sakaz Tapa i provinsen Kunduz, nära gränsen till Tadjikistan. De tre flickorna gick på en av SAKs skolor och hade gömt sig i ett närliggande hus. Enligt byborna sköts raketerna från en bas som tillhör den afghanska armén.

– Vi lever i ständig skräck på grund av den eskalerande konflikten, säger flickornas föräldrar.

I byskolan går det 135 elever, varav 71 är flickor. Det har pågått hårda strider i distriktet som byn ligger i den senaste tiden.

– Det är alltid civilbefolkningen som drabbas hårdast av våldet och striderna i Afghanistan. Varje dag rapporteras det om hur barn utsätts. Det upprör oss oerhört och vi känner starkt för den drabbade familjen, säger Shah Mahmood, SAKs vice landschef i Afghanistan.

TEXT BJÖRN LINDH OCH MUHAMMAD SALAHUDDIN

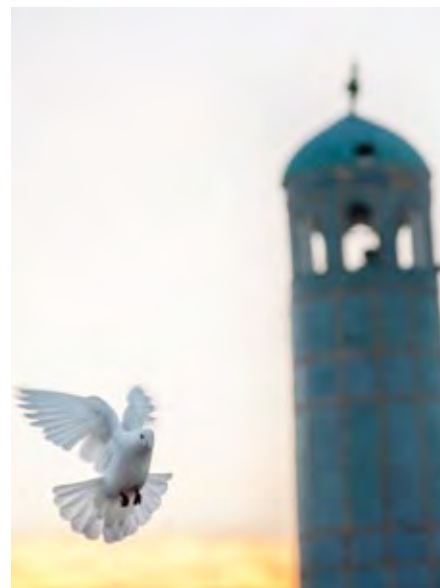

FOTO MALIN HOELSTAD

FOTO MALIN HOELSTAD

Menstruation hindrar skolgång

Satsning på kunskap om mens ska förhindra att flickor lämnar skolan.

I AFGHANISTAN är menstruation ett tabu-
lagt ämne, som omges av myter och ses som
skamligt i stället för en naturlig del av livet.
Därför är det vanligt att flickor inte kom-
mer till skolan under mensen, eller avbryter
sin skolgång helt. För att se till att flickorna
kan fullfölja sin utbildning kommer SAK att
inleda ett nytt projekt som dels går ut på att
utbilda lärare och informera elever och deras
familjer om menstruation, dels se till att sko-
lor har hygieniska och trygga toaletter och
badrum.

Projektet finansieras av ett bidrag på sju mil-
joner från PostkodLotteriet.

TEXT ROBERT ENGLUND

PROJEKTET KOMMER ATT...

- nå totalt 6 500 elever och deras fa-
miljer, via 45 flickskolor i provinser-
na Laghman, Balkh och Samangan.
- införa utbildning om menstruation i
läroplanen och ta fram riktlinjer för
hur lärare ska arbeta med frågan.
- utvärdera och förbättra skolans
lokaler för att möta krav på hygien
och trygghet vid menstruation.
- dela ut över 20 000 kit, som inne-
håller tvål, järn- och vitamintillskott,
bindor samt information om god
hälsa kopplat till mens.

PostkodLotteriet ger även 15 miljoner kronor
som stöd till SAKs ordinarie utvecklingsarbete på
landsbygden samt till informationsarbete i Sverige.

FOTO SKÄRMDUMP FRÅN YOUTUBE

Scen ur filmen "The Journey", som ska
avskräcka flyktingar från att ta sig med båt
till Australien.

Långfilm ska skrämma flyktingar

AUSTRALIEN VILL AVSKRÄCKA flyktingar
med hjälp av spelfilmen *The Journey*, som
visar riskerna med att fly med människo-
smugglare. Filmen visades för första gången
före påsk på två afghanska tv-kanaler. Den
har spelats in i tre länder under ett år och
har även visats i Pakistan, Irak och Iran, på
tre olika språk. Produktionen har kostat 37,5
miljoner kronor, vilket har finansierats av
australiska skattemedel.

Afghanistan är ett av de länder som flest
människor flyr ifrån just nu till Europa.

TEXT CARLA DA COSTA BENGSSON

Shariadomare blir ny talibanledare

HAIBATULLAH AKHUNZADA, som tidigare
var ansvarig för talibanernas tolkning av sha-
rialagar, blir deras nya ledare. Detta utannon-
serades tre dagar efter att företrädaren mulla
Akthar Mansour dödats i en amerikansk drö-
narattack.

– Att de har kommit fram till ett beslut så
snabbt tycker jag tyder på att talibanerna som
ledning är relativt enade. Om målet med drö-
narattacken var att splittra talibanrörelsen så
är jag osäker på om man lyckats, säger Anna-
Karin Johansson, SAKs generalsekreterare.

TEXT CARLA DA COSTA BENGSSON

KABUL | 16 MAJ

Stor protest mot planerad dragnings av kraftledning

Tusentals demonstranter protesterade den 16 maj mot förslaget på en ny rutt för en blivande kraftledning. Demonstranterna kräver att regeringen återgår till det ordinarie förslaget att dra ledningen genom Bamiyan, en fattig provins där majoriteten av invånarna tillhör den etniska minoritetsgruppen hazarer.

Det nuvarande förslaget, som ska överföra el från Turkmenistan, undviker Bamiyan med en rutt som istället går genom Salang-passet i Parvanprovinsen. Det blir billigare men mer sårbart på grund av risk för lavinras, invänder kritikerna.

I dag importeras mer än 80 procent av Afghanistans elkraftförsörjning från grannländerna.

TEXT CARLA DA COSTA BENGTSOON

DE SOM ARBETAR MED SJUKVÅRD i konfliktdrabbade delar av Afghanistan känner ett ökat tryck från kriget. De senaste månaderna har två allvarliga attacker mot sjukvårdsinrättningar inträffat: I mitten av februari fördes två patienter och en anhörig vårdare bort och avrättades av afghanska specialstyrkor (ett uppenbart krigsbrott), och i oktober 2015 bombade USA Läkare Utan Gränsers sjukhus i Kunduz med dussintals döda och skadade som följd (ett misstänkt krigsbrott). Sjukvårdspersonal har berättat för **Afghanistan Analysts Network (AAN)** om andra brott, utförda av både regeringsstyrkor och oppositionsgrupper. Mest oroande är kanske kommentarerna från regeringstjänstemän som ställer sig bakom eller försvarar attackerna, rapporterar **Kate Clark**, AANs landchef.

SJUKVÅRD I SKOTTLINJEN

Den vårdcentral som angreps i februari har drivits av Svenska Afghani-
nistankommittén (SAK) i över 15 år, och har 10 sängar och 23 anställda, varav en är läkare och en är barnmorska. Det är den enda vårdcentralen i Tangai Saidan i Daimirdaddistriktet i provinsen Wardak. Närmaste sjukhus ligger en och en halv till två timmar bort med bil.

Klockan var två på natten den 18 februari 2016 när vårdcentralens personal hamnade mitt i en räd ledd av internationella trupper och afghanska specialstyrkor. Detta enligt SAKs personal, men UNAMA [United Nations Assistance Mission in Afghanistan] bekräftar flera av uppgifterna. Med marktrupper och flyganfall försökte de driva ut talibaner ur området. De afghanska styrkorna genomsökte flera bostäder, bland annat hos vårdcentralens ambulansförare och kock. Flera av deras familjemedlemmar blev fastbundna.

Sedan gick de afghanska specialstyrkorna, som även bestod av kvinnliga soldater, in på själva vårdcentralen. Där misshandlades flera i personalen, som anklagades för att "ge vård till talibaner". Styrkorna genomsökte de olika byggnaderna på området, inklusive den specialbyggda delen för barnmorskan och hennes man. De gick in på männens avdelning och släpade ut två patienter, varav en var under 18 år. De tog också med sig en pojke som tog hand om de två patienterna. Soldaterna förde dem till en butik i närheten, och efter 20 minuter hörde personalen på vårdcentralen skottlossning. Alla tre hade dödats.

Efter att specialstyrkorna hade genomsökt vårdcentralen tog de med sig läkaren och använde honom som

mänsklig sköld när de genomsökte de närliggande byggnaderna, enligt rapporter från personalen.

Utländska styrkor deltog i räden

När räden avslutades samlades trupperna och plockades upp av en helikopter. Både SAK och UNAMA rapporterar att vittnen har sagt att utländska styrkor deltog i räden mot området, men att de inte gick in på vårdcentralen. Två av dessa vittnen är vårdpersonal och har uppgett att de hört soldater tala engelska och att de sett "utländska" uniformer. USA:s militär är den enda internationella styrka som har stridande trupper i landet. Det verkar högst troligt att de utländska soldaterna tillhörde amerikanska specialstyrkor, eftersom de tidigare har genomfört operationer i området. Detta har dock inte bekräftats*.

Antalet patienter på vårdcentralen har minskat efter räden. "De vågar inte söka vård", säger Jörgen Holmström, SAKs landchef.

Nato har berättat för AAN att den afghanska staten undersöker händelsen, men den afghanska presidentens biträdande talesman har inte kunnat bekräfta detta. Nato har också sagt att de själva genomför en "preliminär utfrågning". Det är dock oklart varför Nato, som har ett icke-stridande uppdrag (Resolute Support Mission), skulle ta ansvar för och till och med undersöka vad som verkar ha varit en operation som involverar amerikansk militär från det "tänkbara stridande" uppdraget Freedom Sentinel Mission. Samtidigt har en sådan hopblandning av de två uppdragen varit uppenbar sedan uppdragen inleddes i januari 2015.

Afghanska tjänstemän ser inget problem med avrättningarna

Reaktioner på avrättningarna i Wardak har främst kommit från afghanska tjänstemän på lokal nivå. De såg inte något problem med att patienterna som de tror var tali-

Kate Clark,
Afghanistan
Analysts Network.

* Efter att artikeln skrevs har SAK fått kännedom om att de utländska militärerna som närvarade var britter från Resolute Support Mission, en Nato-ledd säkerhetsinsats som även svensk militär bidrar till.

* Talibanerna kontrollerar provinshuvudstaden Kunduz sedan september 2015, en seger för dem sedan de störtades av den USA-ledda invasionen 2001. Många civila försökte fly under de 15 dagar som attacken pågick.

” Samtliga sjukvårdsaktörer är under hårt tryck. Vi har haft en del dåliga upplevelser, den afghanska lokalpolisen är inte professionell eller disciplinerad. Om lokalpolisen eller talibanerna tar över en vårdcentral förlitar vi oss på att de lokala äldre ansvarar för att situationen blir löst. Vi står mellan parterna.”

»»» baner, skadade eller inte, fördes bort från vårdcentralen och avrättades.

Chefen för provinsrådet, Akhtar Muhammad Tahiri, sade att ”afghanska specialstyrkor gjorde en räd på vårdcentralen eftersom talibanerna behandlades där”. Provinsguvernörens talesman Toryalay Hemat sade att ”de var inte patienter, de var talibaner” och ”specialstyrkornas mål var talibanerna, inte sjukhuset”. Wardakpolisens talesperson Abdul Wali Nurzai sade att ”alla som dödades var terrorister” och tillade att han var ”glad att de har dödats”.

Men avrättningarna var alltjämt ett krigsbrott. Internationell humanitär rätt, krigets lagar, ger ett särskilt skydd åt medicinska anläggningar, vårdpersonal och patienter under krig. Det står skrivet i den äldsta delen av Genèvekonventionen. Afghanistanens specialstyrkor bröt mot dessa regler på flera sätt: De tog sig in på vårdcentralen med våld, de skadade och arresterade flera ur personalen och de dödade patienter. De två pojkarna och mannen som avrättades var antingen civila (pojken som tog hand om patienterna

var helt klart civil, och kanske också patienterna som uppgett att de skadat sig i en motorcykelolycka) eller stridande men ”ute ur strid”, *hors d’combat*, eftersom de var skadade och inlagda och därmed hindrade från att strida. Alla som är *hors d’combat* är skyddade av internationell humanitär rätt och får inte skadas, eftersom de inte längre kan skydda sig. Det är också värt att notera att om sjukvårdspersonalen hade vägrat att behandla patienterna hade de brutit mot sjukvårdsneutraliteten. Internationell humanitär rätt kräver att sjukvårdspersonal behandlar alla som behöver vård och endast utgår från de medicinska behoven.

Att lokala tjänstemän i Wardakprovinsen stödjer ett krigsbrott är oroande nog, men deras uttalanden är ett eko av reaktionerna från högre statliga tjänstemän efter den amerikanska militärens luftattack på ett sjukhus tillhörande organisationen Läkare Utan Gränser den 3 oktober 2015. Då försvarade ministrar och andra tjänstemän attacken, och sa att målet för attacken var de talibaner som påstods finnas på sjukhuset. Samtidigt glömde de passande nog att nämna att sjukhuset tidigare främst behandlat regeringsstyrkor, innan Kunduz citys fall* var oundvikligt och alla skadade soldater evakuerades. Inrikesministeriets talesperson sa till exempel följande efter attacken: ”10–15 terrorister gömde sig i sjukhuset i går natt när det attackerades. Alla terrorister dödades. Men vi förlorade också läkare. Vi kommer att göra allt för att försäkra läkares säkerhet så att de kan göra sina jobb.”

Läkare Utan Gränser nekar till att det skulle ha funnits några beväpnade män på sjukhuset. Men även om det hade funnits, hade patienter och sjukvårdspersonal varit skyddade av internationell humanitär rätt. Attacken mot

sjukhuset skulle bara ha varit laglig om personalen och patienterna hade blivit varnade och evakuerade i förväg.

Sjukvårdare under högt tryck

AAN har talat med chefer från flera aktörer som erbjuder sjukvård i konfliktområden för att försöka förstå hur situationen på marken ser ut. Dem vi har talat med har begärt att få vara anonyma. Alla säger att situationen har förvärrats. "Övergriper mot sjukvårdspersonal och vårdcentraler har generellt ökat från samtliga sidor av konflikten", säger en av cheferna. En annan säger att "vi har goda relationer med alla sidor, men får ändå hot från polisen, armén och väpnade motståndsgrepp". Chefen för en sjukvårdsorganisation beskriver situationen som rörig och komplicerad:

"Samtliga sjukvårdsaktörer är under högt tryck. Vi har haft en del dåliga upplevelser, den afghanska lokalpolisen är inte professionell eller disciplinerad. Om lokalpolisen eller talibanerna tar över en vårdcentral förlitar vi oss på att de lokala äldre [ledare i traditionella byråder som även kan besitta stor informell makt] ansvarar för att situationen blir löst. Vi står mellan parterna."

Han beskriver de överbelastade afghanska specialstyrkornas beteende som "rätt desperat" och lägger till att "de kämpar, försöker vara överallt och blir väldigt exalterade när strider uppstår". "De flesta av dem är från norra Afghanistan och talar inte pashto, vilket kan försvåra saker för våra vårdcentraler i söder där pashto är det vanligaste språket", fortsätter han.

Chefen för ytterligare en organisation räknar upp de problem som hans personal står inför:

"Vi har sett beväpnade män inne i sjukvårdsanlägg-

ningar, vilket gör personalen till måltavlor. Vi har sett övergrepp begås av afghanska specialstyrkor, och sjukvårdsanläggningar som har förstörts när de blivit övertagna av soldater som gömmer sig där för att slåss mot väpnade motståndsgrepp. Vi har sett vägspärrar upprättas nära hälsocenter. Varför? För att soldater ska kunna ta skydd i betongbyggnaderna om hotfullheter uppstår. Vi har sett plundring. Vi har sett hur afghanska specialstyrkor medvetet har orsakat förseningar vid sina vägspärrar, speciellt i söder, och blockerat vägen för patienter som är i desperat behov av att komma till sjukvårdsinrättningarna. Vi kan inte veta helt säkert om patienter har dött av sådana förseningar, men vi tror det."

Chefen säger också att hans personal har hotats av "afghanska specialstyrkor som har tvingat läkarna att sluta behandla sina patienter och i stället ta hand om styrkornas egna soldater, utan hänsyn till medicinska prioriteringar". Mindre vanligt, men mer farligt för läkarna, är risken att kidnappas av talibaner, säger han. Han berättar om ett möte där alla kirurger berättade att de vid minst ett tillfälle har hämtats från sina hem och tvingats ut i fält för att behandla >>>

SAKs vårdcentral och dess olika byggnader i Tangai Saidan i provinsen Wardak.

Delar av personalen som arbetar på vårdcentralen.

” Vi har sett vägspärrar upprättas nära hälsocenter. Varför? För att soldater ska kunna ta skydd i betongbyggnaderna om hotfullheter uppstår.”

»» stridsskadade, ”med alla faror man kan föreställa sig längs vägen”. De har tvingats operera utan adekvat utrustning och varit tvungna att överge sina vanliga patienter på vårdcentralerna, eftersom kidnappningarna kunde fortgå i flera dagar.

Lokalt försöker sjukvårdspersonal ofta motverka hot från både statliga styrkor och oppositionsgrupper genom att söka skydd i lokalsamhället. En chef förklarar sin organisations strategi:

”När vi öppnar en vårdcentral är byns äldre de första vi pratar med. Alla vill ha en vårdcentral i sitt område men vi bestämmer platsen, pratar med byns äldre och gör dem ansvariga för den. Ambulansföraren, fordonsägaren – alla kommer från närområdet. Vi behöver också byns äldre för att komma överens med de olika parterna. Om lokalpolisen eller talibanerna tar över vårdcentralen börjar vi alltid med att gå till byns äldre, som får förhandla med parten som har tagit över.”

Den här taktiken sätter dock stor press på byns äldre som inte alltid kan förhandla, särskilt inte om de måste utstå hot från afghanska specialstyrkor, lokalpolisen eller väpnade motståndsgupper.

Statlig nonchalans

När det gäller afghanska specialstyrkor försöker organisationer i Kabul arbeta för att styrkorna ska respektera den medicinska neutraliteten på landsbygden. Resulta-

ten är blandade. En biståndssamordnare säger att alla på högre nivå talar varmt om den internationella humanitära rätten, men att de afghanska specialstyrkorna i praktiken inte omsätter orden till respekt för medicinska inrättningar. En annan biståndssamordnare rapporterar en förbättring i arbetet med att få skadade genom vägspärrar där det tidigare har varit utdragna förseningar. Detta efter att inrikesministern skrivit ett brev till polisen och lokalpolisen, och uppmanat dem att respektera de skadade och inte blockera eller försena sjuktransporterna. En chef för en hälsoorganisation säger dock att afghanska specialstyrkor fortfarande blockerar omplaceringar av patienter och sjukvårdsmateriel, och att de griper sjukvårdspersonal vid vägspärrarna.

Att ge sjukvårdspersonal i konfliktområden stöd från högsta ort borde inte vara så svårt, eftersom tre av fyra ministrar arbetar eller har arbetat inom humanitära organisationer. Massum Stanekzai, ställföreträdande försvarsminister, drev tidigare en av Afghanistans största civila organisationer, Agency for Rehabilitation of Environment in Afghanistan (AREA), som var den första att kartlägga civila offer i början av 2002. Hanif Atmar, presidentens nationella säkerhetsrådgivare, arbetade förut på norska kyrkans organisation Kirkens nødhjelp och på Internationella räddningskommittén, IRC. Båda var också medlemmar av paraplyorganisationen Agency Coordinating Body for Afghan Relief (ACBAR), som har till uppgift att förena representanter från humanitära organisationer som är verksamma i Afghanistan. Rahmatullah Nabil, före detta chefen på Afghanistans underrättelsetjänst, som lämnade in sin avskedsansökan i december 2015, har arbetat på FN:s flyktingorgan UNHCR. Det är knappast tänkbart att dessa män inte skulle känna till de afghanska specialstyrkornas juridiska skyldighet att skydda sjukvårds-

”Antalet incidenter under 2015 som har begåtts av det UNAMA kallar ”antistatliga element” ökade med 47 procent jämfört med 2014 – 31 incidenter jämfört med 14. Ökningen på den antistatliga sidan av konflikten beror bland annat på aktioner utförda av Islamiska staten (IS), som stod för nästan en tredjedel av alla attacker och hot mot sjukhuspersonal under 2015.”

inrättningar och respektera den medicinska neutraliteten.

Den generella känslan hos de sjukvårdsorganisationer som AAN talat med är att ministrarna och de afghanska specialstyrkorna faktiskt tycker att skadade talibaner är lovliga mål. Att läkare och vårdcentraler inte bör behandla dem och att vårdcentraler är ett bra ställe att hitta talibaner på om de trots allt får sjukvård. En organisation uppger att regeringsrepresentanter har kontaktat dem för att diskutera möjligheten att ”placera två personer på akutmottagningar och i väntrum där vårdprioriteringar sker för att kontrollera identitetshandlingar och arrestera beväpnade motståndare”. Konsekvensen av detta blir att patienter avskräcks från att söka vård, eller att de lämnar sjukhuset så fort de nått ett stabilt tillstånd i stället för att vänta på att bli medicinskt utskrivna. Det skulle också öka risken för kidnappning av kirurger för att behandla skadade motståndargrupper i fält.

Soldater och poliser stationerade på vårdcentraler, eller vägspärrar nära dem, skulle oundvikligen påverka synen på den medicinska neutraliteten negativt. Den är grunden till sjukvårdspersonalens skydd och tillåter dem att arbeta i de mest osäkra områden, just eftersom de är kända för att behandla skadade medlemmar av alla beväpnade styrkor eller grupper. Allmänheten kan också kunna avskräckas av risken att uppfattas som taliban, eller av risken att gripas för att sätta press på en släkting som har allierat sig med talibanerna. En sådan minskning i patientantal sågs till exempel efter avrättningen av patienterna i Wardak.

Amerikanska styrkor är vårdslösa

Alla som AAN talat med säger också att de har blivit djupt oroade av det amerikanska flygvapnets bombning av Läkare Utan Gränser sjukhus i Kunduz i oktober 2015, där 42 skadades och 43 dog – såväl personal som patienter och

anhöriga. USA har sagt att attacken var ett misstag, men flera sjukvårdsorganisationer säger att de finner det ”osannolikt” att den skulle ha berott på en lång rad av mänskliga och tekniska fel. De undrar om en riktig förklaring någonsin kommer att framföras. USA har fortfarande inte släppt den utlovade ”censurerade” versionen av den internetredning som färdigställdes i november 2015. Både Läkare Utan Gränser och UNAMA fortsätter att begära en oberoende, transparent undersökning. AAN ifrågasätter också USA:s förklaring, och pekar på att även om USA förnekar att luftattacken på sjukhuset var avsiktlig är den fortfarande ett brott mot internationell humanitär rätt.

Sjukvårdsorganisationerna finner två aspekter särskilt alarmerande. För det första riktade USA in sig på målet trots att de hade GPS-koordinaterna [som visade att det handlade om ett sjukhus]. För det andra var Läkare Utan Gränser kontaktväg till den amerikanska armén omöjlig att använda medan attacken pågick. Inte helt överraskande befarade sjukvårdsorganisationerna fler attacker mot sjukvårdsinrättningar. Vissa arbetade hårt för att hitta rätt kontaktpunkt inom den amerikanska militären, men rapporterade svårigheter i detta. De berättar att det system som brukade vara ganska transparent under Isaf och den amerikanska militärens antiterrorismuppdrag Enduring Freedom nu är helt slutet.

Statistiken talar ett tydligt språk

Sjukvårdsorganisationernas upplevelser av räder, förse-nade ambulanser, kidnappade läkare, hotad personal och vårdcentraler som används som militärbaser stöds av statistiken. UNAMA har sett en ökning av attacker och andra ”konfliktrelaterade incidenter” riktade mot sjukvårdsinrättningar och sjukvårdspersonal under 2015, både från statliga och oppositionella styrkor. Antalet genomsök-

»»» ningar och hot mot sjukvårdspersonal från statliga styrkor ökade under 2015 jämfört med 2014.

Antalet incidenter under 2015 som har begåtts av det UNAMA kallar ”antistatliga element” ökade med 47 procent jämfört med 2014 – 31 incidenter jämfört med 14. Ökningen på den ”antistatliga” sidan av konflikten beror bland annat på aktioner utförda av Islamiska staten (IS), som stod för nästan en tredjedel av alla attacker och hot mot sjukhuspersonal under 2015. I november 2015 gav IS order om att stänga allmänna vårdcentraler och skolor, och enligt David Mansfield [oberoende skribent som bland annat skriver för forskningsorganisationen Afghanistan Research and Evaluation Unit (AREU)] fick sjukvårdare och lärare höra att även om de skulle arbeta privat kunde de bli straffade om de accepterade lön från kommunen eller staten. UNAMA har rapporterat att 11 vårdcentraler har stängts på grund av hot mot personalen, plundring av den medicinska utrustningen (sju incidenter) och utpressning (tre incidenter).

Mansfield förklarar situationen som att IS har brutit mot de afghanska ”reglerna för krig”:

”... IS uppfattas [av invånarna i Nangarhar] ha brutit mot lokal sedvänja med sin brutalitet och oförmåga att förstå lokalbefolkningen. Detta inkluderar att stänga skolor och vårdcentraler och att förbjuda produktionen och försäljningen av opium och marijuana.”

I ett pragmatiskt försök att distansera sig från den nya gruppen IS har talibanerna i Nangahar målat upp en bild av att de själva tar ett samhällsansvar genom att stödja vårdcentraler, skolor, utvecklingsorganisationer, opiumproduktion samt vägbyggen. Enligt Mansfield har de till och med lättat på hoten mot de afghanska specialstyrkornas anhöriga. Överlag har talibanerna undvikit att använda vårdcentraler och sjukvårdspersonal som mål, trots att de annars ofta siktar in sig på statliga verksamheter som rättsväsendet och utbildningssektorn.

Belägringen av vårdcentraler måste få ett slut

Afghanistan har ännu inte nått ett läge där sjukvårdsinrättningar attackeras systematiskt som i Syrien och Jemen.

Men för dem som befinner sig på plats i Afghanistan är situationen redan tillräckligt alarmerande. ”Det är svårt att hitta ett effektivt och passande svar på de här illdåden, såsom morderna på två patienter och en anhörig i Wardak. Det skapar ett etiskt dilemma för en sjukvårdsorganisation”, förklarar Jörgen Holmström, SAKs landchef.

”Vi skiljer oss från andra sektorer, SAK är den enda vårdgivaren i många distrikt och med det ger vi rätten till liv. Det finns även andra rättigheter, som rätten till utbildning, men om våra skolor hotas kan vi förhandla och leva med en lång väntan där vi stänger skolor tills hotet är borta. Vi kan dock inte hota med att stänga våra vårdcentraler.”

På grund av arbetet de utför känner sjukvårdspersonalen att de inte har något inflytande över dem som bär vapen. De är beroende av att afghanska specialstyrkor, internationell militär och väpnade motståndsgrepp respekterar deras medicinska neutralitet. De skulle vilja ha ett tydligt uttalande från staten som säger att vårdcentraler är skyddade, och tydliga order till de afghanska specialstyrkornas befälhavare att efterleva detta. De vill se ett slut på statliga militärers och talibaners belägringar av vårdcentraler. De vill också se att brott mot den internationella humanitära rätten lagförs. En organisation säger att ”vi ser att brott inte tas på allvar, och inträffar för ofta för att någon som arbetar med eller söker vård i det här landet ska kunna vara nöjd”. ■

TEXT KATE CLARK, AAN

ÖVERSÄTTNING ROBERT ENGLUND

Artikeln är översatt från engelska och något redigerad för att passa tidningsformatet. Du kan läsa originalet "Clinics under fire? Health workers caught up in the Afghan conflict" på www.afghanistan-analysts.org

Resolute Support Mission är sedan årsskiftet 2014–2015 Natos utbildnings- och rådgivningsinsats i Afghanistan. Insatsen inleddes i samband med att den internationella säkerhetsstyrkan Isaf (International Security Assistance Force) upphörde vid i slutet av 2014, och ansvaret för säkerheten i Afghanistan övergick till de afghanska myndigheterna.

UNAMA (United Nations Assistance Mission in Afghanistan) är FN:s Afghanistanmission som samlar flera FN-organ.

Nato (North Atlantic Treaty Organisation), är en militär allians mellan USA, Kanada och 27 europeiska stater. Om ett medlemsland anfalls av en fiende utanför Nato försvarar Natoländerna landet gemensamt. Sverige är inte medlem i Nato, men ett samarbete finns.

Motstånds- och oppositionsgrupper: Det finns flera väpnade grupper som står emot den afghanska regeringen och dess internationella allierade. En del är helt oberoende, medan andra är mer eller mindre knutna till talibanerna.

Skräcken finns kvar

Natten mellan den 17 och 18 februari 2016 gick en väpnad styrka in på SAKs vårdcentral i Tangai Saidan, i provinsen Wardak. Där tog de med sig två patienter och en ung pojke, kanske 14 år gammal, som alla dödades senare i en affär intill kliniken. Waheedullah, som i efternamn heter Wardak precis som provinsen, är chef för hela vårdcentralen och var i tjänst den natt när räden genomfördes.

Waheedullah hade automatvapen riktade mot sig. De som höll i vapnen anklagade honom för att ge vård till talibaner. Ändå lyckades han ta sig samman och ge det enda rimliga svaret:

– Jag är läkare. Jag gör bara mitt jobb.

SAK gick snabbt ut och fördömde händelsen, och kallade det som inträffat ett brott mot humanitära principer, och mot Genevekonventionen, som säger att alla parter i en konflikt ska respektera sjukvården.

Hos personalen på vårdcentralen har händelsen satt djupa spår. För Waheedullahs del innebar det att han blev hotad, knuffad, sparkad och fick sina händer hopbundna. Under hela tillslaget hölls han som gisslan av inkräktarna och fick gå först in i alla mörka hörn och öppna alla dörrar. Till en början bara på vårdcentralen men senare också ute i byn. Hela tiden med gevärspipor riktade mot honom bakom ryggen.

De som genomförde räden var en specialstyrka inom den afghanska polisen. Gång på gång återkommer Waheedullah till det kränkande sätt som styrkorna behandlade honom och andra på. Koranskolan var ett av de ställen som styrkorna genomsökte, med Waheedullah som gisslan. Där fanns inga talibaner, bara en grupp unga pojkar och en

mulla. En av soldaterna slog en tio till tolv år gammal pojke i ansiktet och sa ”du kommer säkert att bli taliban en dag”.

En annan person som råkade illa ut är barnmorskan, som bor i en tjänstebostad inne på vårdcentralens område. Hon och hennes familj blev bryskt uppväckta av specialstyrkorna. Bostaden genomsöktes och maken greps och fördes bort för en kortare tid. Deras tolvåriga dotter har fortfarande inte återhämtat sig, och får nu terapi för att må bättre.

"Alla är arga. Det fanns inga bevis för att de som dödades var talibaner. När sådant här inträffar växer istället människors sympati för talibanerna, säger Waheedullah.

Räden mot SAKs vårdcentral ingick i en större räd i området. Waheedullah tvingades av soldaterna att följa med en bit utanför byn. Där återsamlades de grupper som hade deltagit i operationen, och där stod helikoptrarna som skulle föra dem tillbaka till sina förläggningar. Där såg Waheedullah, och ytterligare en av SAKs anställda något som i högsta grad är kon-

troversielt. Två av soldaterna hade uniformer som skilde sig från de andras. Båda bar något slags nattglasögon och de samtalande på engelska. SAK har fått veta att det med stor sannolikhet handlar om soldater från en brittisk specialstyrka, som har i uppdrag att vara rådgivare åt den afghanska polisens specialstyrkor. Men för närvarande vägrar Nato att släppa ifrån sig någon som helst information om saken.

Livet på den lilla vårdcentralen med tio sängplatser har mer eller mindre återgått till det normala. De första dagarna efter räden var rädslan stor bland personalen, och en kirurg valde att säga upp sig. Dagarna efter kom inga patienter alls, men tillströmningen har ökat gradvis. Nu tar de emot mellan 200 och 250 patienter varje dag, precis som tidigare.

Specialstyrkan hotade med att de nästa gång skulle skjuta raketer mot vårdcentralen om personalen fortsatte att ge vård till talibaner. Det förekommer fortfarande påtryckningar från båda sidor i konflikten om att inte ge vård till skadade från den andra sidan. På personalmöten har det diskuterats vad man ska göra om något liknande inträffar igen.

– Om vi hör helikoptrarna komma tillbaka måste vi fly. Vi kan inte stanna kvar som vi gjorde förra gången, säger Waheedullah.

TEXT & BILD BJÖRN LINDH

"Om vi hör helikoptrarna komma tillbaka måste vi fly."

Waheedullah Wardak

1 Hos tandläkaren. **2** I väntan på att få träffa doktorn. **3** Narges är Afghanistans bästa barnmorska. **4** Operation pågår. **5** Basmina med dotterns tvillingar. **6** Den entusiastiske sjukhuschefen Muhammadullah Dauran. **7** Mustafa med pappa Janat Gul.

SAKs sjukhus satsar för framtiden

” När SAK tog över sjukhuset fanns det 40 sängplatser. Nu finns det 100, och vi fortsätter att bygga ut”, förklarar Mohammadullah Dauran. Han är en stolt och dynamisk chef på provinssjukhuset i Maidan Shar, centralort i provinsen Wardak.

Mohammadullah radar upp fakta och siffror: kirurgi, pediatrik, vaccinationsmottagning, apotek... 91 anställda, 17 läkare, 8 barnmorskor, 70 män och 21 kvinnor.

SAK har ansvaret för all sjukvård i provinsen Wardak. Från minsta hälsopost och vårdcentral till provinssjukhuset, där den mest avancerade vården finns. Maidan Shar ligger nära huvudstaden Kabul. Att resa hit med bil därför tar inte ens en timme.

En vanlig vardag myllrar sjukhuset av liv. Här samlas människor, och här finns olycka och lycka på samma gång. Basmina är på sjukhuset för att hjälpa sin dotter, vars fem månader gamla tvillingar har varit svårt undernärda. Efter en månad på spädbarnsavdelningen är barnen utom fara men de måste vara kvar tills de har ökat tillräckligt i vikt.

– Jag hoppas och tror att vi snart kan åka hem, säger Basmina.

MUSTAFA ÄR EN LITEN KILLE som har kommit till sjukhuset tillsammans med sin pappa. En hel dag fick de resa på dåliga vägar från en avlägsen provins som styrs av taliberna. Mustafa har haft påssjuka som övergått i hjärninflammation. I tre nätter har han varit inlagd och han vet inte när han får komma hem. Mustafa är inte så pratsam

av sig, vilket kanske inte är så konstigt när man dels befinner sig i en ovan situation, dels inte mår så bra.

På kirurgavdelningen pågår en operation och utanför tandläkarmottagningen är kön lång. Utrustningen är kanske inte av det allra modernaste slaget, men å andra sidan är tandvården helt gratis precis som all annan service på sjukhuset.

Trots att sjukhuset har expanderat finns mycket kvar på önskelistan. Tanken är att det i det nybygge som pågår ska finnas plats för intensivvård. Det saknas även hudläkare och ögonläkare. Och så behövs pengar för att anställa fler till personalgruppen.

PÅ FÖRLOSSNINGSAVDELNINGEN finns dock Narges, som på självaste kvinnodagen fick ta emot utmärkelsen som Afghanistans bästa barnmorska. Med tanke på att sjukhuset i Maidan Shar är ett ställe där det satsas känns det fullt logiskt att det är just här man finner landets främsta barnmorska.

– För tio år sedan utbildade jag mig på SAKs barnmorskeskola. Här på sjukhuset har jag arbetat i fem år. Nu pluggar jag på universitetet vid sidan av arbetet. Jag vet inte vad det leder till, men jag vill i alla fall stanna här i provinsen, säger Narges.

TEXT & BILD BJÖRN LINDH

”Reglerna är tydliga. Det är efterlevnaden som brister”

Dick Clomén,
Svenska Röda
Korset.

FN har sammankallat regeringar och organisationer till det första humanitära toppmötet någonsin, the World Humanitarian Summit. Målet är att enas om en ”agenda för mänskligheten”, en handlingsplan för att förebygga konflikter och för att samordna akuta humanitära insatser med långsiktigt utvecklingsarbete. Dick Clomén, policyansvarig och rådgivare åt generalsekreteraren på svenska Röda Korset, åkte till Istanbul i slutet av maj i år för att delta.

Vad har detta nya toppmöte för betydelse?

– Som Genèvekonventionernas beskyddare är Röda korset mycket glada över att den internationella humanitära rätten fick en framträdande plats på det humanitära toppmötet. Till och med Världsbankens ordförande, Jim Yong Kim, inledde med att tala om att attackerna mot sjukvården måste få ett slut.

– Men någon direkt effekt på marken tror jag dessvärre inte att vi kommer att se som en följd av mötet i Istanbul. Flera stater gjorde viktiga uttalanden och åtaganden om humanitär rätt som på sikt kan komma att leda till förändring. I de flesta fall handlar det om befintliga åtaganden som staterna redan gjort, exempelvis vid den 32:a Internationella rödakors- och rödahalvmånekonferensen i december 2015*. Det politiska symbolvärdet av att stater och andra aktörer uttalar sig offentligt ska dock inte underskattas.

Vad blev resultatet av diskussionen om just våld mot vårdinrättningar samt deras personal och patienter?

– Den enskilt viktigaste frågan för att förbättra livet för miljontals civila, sårade och sjuka, fångar och andra som inte deltar i väpnade konflikter är att stärka respekten för internationell humanitär rätt. Reglerna i sig är tydliga och relevanta. Det är efterlevnaden som brister. Detta verkade alla vara överens om i Istanbul.

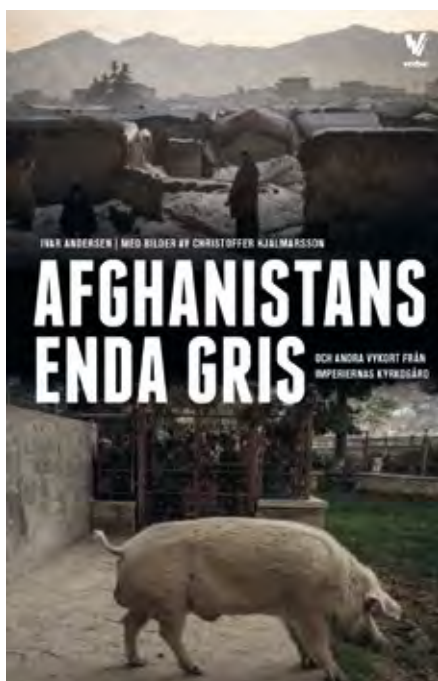
Så hur ska vi nå förändring på marken?

– För att komma till rätta med kränkningarna krävs en rad olika samspelande konkreta åtgärder, som sträcker sig från effektivare mekanismer för ansvarsutkrävande och efterlevnad till bättre kunskap om internationell humanitär rätt hos väpnade styrkor och oppositionsgrupper. Det krävs också att regeringar systematiskt fördömer uppenbara kränkningar, och att de förklarar reglernas avgörande betydelse för att säkra tillträde till och skydd för civila och sårade under väpnade konflikter. Det är uppenbart att tempot och trycket måste öka, och att rösterna måste bli tydligare och starkare. Nu måste alla aktörer – FN, stater, det civila samhället – ligga på och verkligen se till att de löften som gavs i Istanbul också infrias.

TEXT CARLA DA COSTA BENGTTSSON

* Vid den 32:a rödakors- och rödahalvmånekonferensen i december 2015 antog Genèvekonventionernas 196 stater flera viktiga resolutioner för att stärka respekten för internationell humanitär rätt. En av dessa handlar specifikt om konkreta åtgärder för att förbättra skyddet för sjukvården. EU-staterna gjorde dessutom en utfästelse om att vidta särskilda åtgärder för förbättringar, bland annat genom utbildning riktade mot såväl staternas väpnade styrkor som väpnade grupper.

Afghanistans enda gris

Afghanistans enda gris och andra vykort från imperiernas kyrkogård

Av: Ivar Andersen och Christoffer Hjalmarsson med förord av Pierre Schori
Utgiven på Verbal förlag, mars 2016.

Jenny Aschenbrenner, kulturjournalist på Sveriges radio har läst om människor som aldrig ger upp.

Samir, med skäggstubben synlig som en skugga under pudret. En 22-årig bög i en av världens mest repressiva religiösa regimer, med ögon som lyser när han berättar om hur han vågat stå upp för den han är. Trots att det har inneburit våldtäkter, misshandel, ja tortyr. Författaren möter honom på Kabuls hemliga hbt-center*, kamouflerat som en hiv-mottagning.

17-åriga Sadaf, som blivit uttagen till OS i boxning i det första olympiska spel någonsin där kvinnor får tävla i grenen. För att inte tala om Shamsia, som målar graffiti av kvinnor i burka inuti ruiner där ingen kan se när hon som kvinna utför två livsfarliga handlingar på en och samma gång: vara ute ensam om kvällen och skapa bilder.

DET SOM STANNAR KVAR LÄNGST efter läsningen av *Afghanistans enda gris* är just de där till synes obändiga undantagen i ett samhälle som lagt lager på lager av förtryck över sina medborgare. Förtryck skapat av religiös dogmatism, ständiga krig och korruptionens laglöshet. De där människorna som inte kan kompromissa med sin inre övertygelse och därför aldrig slutar slåss. De som inger hopp.

Ivar Andersen och Christoffer Hjalmarsson kallar sin rika blandning av möten för "vykort från imperiets kyrkogård." Boken består av en rad nedslag i Afghanistan från deras reportageresor mellan 2012 och 2015. Samma hyperkänsliga år då de USA-ledda militära styrkorna skulle lämna över landet i den inhemska ledningens händer och hela den krigs- och biståndsindustri som byggts upp under alla de blodiga åren sedan 2001 skakades om i grunden.

Trots det världspolitiska maktspelet är ingången till detta lapptäcke till berättelse

personlig. Andersen är befriande rak när han närmar sig landet som anses vara ett av världens farligaste. Han redovisar sin rädsla, sin förvirring och sina misslyckanden. Det blir både levande och rakryggt transparent.

AFGHANISTANS ENDA GRIS blandar på ett fint sätt översiktliga analyser av var Afghanistan befinner sig i dag och var det befann sig igår med nära inblickar i hur människors vardag ser ut i ett land som är så härjat av krig att generationer har fötts och vuxit upp utan att någonsin uppleva fred. Christoffer Hjalmarssons vackra bilder, tryckta mot svart bakgrund, blir en sorts poetiska titthåll in i en stängd värld.

Bokens olika kapitel dyker brant in i helt olika aspekter av den afghanska verkligheten. Läsaren kastas mellan den svenska militärbasen i Mazar-e-Sharif och kvinnofängelset i Herat, mellan de blåfrusna daglönarna på torget och biståndsvärldens spritstinna mingelfester. Det är som underrubriken säger just vykort, som ibland pekar åt vitt skilda håll. Men det är också det som är den stora kvaliteten. *Afghanistans enda gris* visar upp just komplexiteten, variationen, den mångfald av riktningar som Afghanistan är på väg i samtidigt: bakåt och framåt. Nedåt och uppåt. Medan människorna fortsätter att aldrig ge upp.

DEN DÄR GRISEN DÅ? Den finns på Kabul zoo, en djurpark som mot alla odds har byggts upp igen efter talibanstyret och blivit Kabulbornas sista fristad. Det är platsen där förälskade par kan mötas i smyg och hålla varandras händer under ett förbiilande ögonblick framför de minst populära djurens inhägnader.

TEXT JENNY ASCHENBRENNER

* Hbt: homosexuella (h), bisexuella (b) och transpersoner (t).

Malalai Joya, afghansk kvinnorrättsaktivist och tidigare parlamentsledamot, blev internationellt känd 2007 när hon blev utslängd ur parlamentet efter sin kraftfulla kritik av krigsherrarna. Men hon är också kritisk till talibaner och fundamentalism samt till USA:s och Natos operationer i Afghanistan, något hon kallar en invasion. Hon lever i dag gömd i Afghanistan och har utsatts för många hot och även mordförsök. I mars var Malalai Joya på besök i Sverige. Afghanistan-nytt har intervjuat henne.

”Medvetenhet, enighet och en **kompromisslös kamp**”

En del har kritiserat ditt sätt att tala klarspråk, och menar att det kan vara kontraproduktivt att vara alltför hård och kompromisslös i kampen för kvinnors rättigheter.

– Jag vill påstå att det faktiskt var min öppna kritik som gjorde mig känd i Afghanistan, och gav mig stöd och sympati från människor runtom i landet. För människor i västvärlden kanske den här sortens aktivism inte behövs eller inte är effektiv, men i Afghanistan finns det många som bara förstår våldets språk. En hel del intellektuella kompromissar med dem, av rädsla eller egen nytta. Så afghaner litar bara på dem som bevisar sig vara kompromisslösa motståndare till deras fiender. Fundamentalisternas många försök att ta mitt liv är också tecken på att de ser mig som ett hinder för deras egna planer, och att mitt sätt att kämpa påverkar.

Finns det situationer eller sammanhang när det är bättre att hålla en låg profil och kanske söka dialog med fundamentalister?

– Det kan säkert finnas lägen då en politisk aktivist måste hålla en låg profil av taktiska skäl, men att söka dialog med fundamentalisterna kan aldrig vara ett alternativ. Den som förstår deras verkliga natur, vet mycket väl att de är kvinnomotståndare i grunden. Att hindra kvinnors frigö-

relse är en integrerad del av deras ideologi. De är helt enkelt de största kvinnohatarna på jorden! Jag ser den utländska ockupationen och fundamentalismen som de två största fienderna mot det afghanska folket, inte bara mot kvinnorna. Så nej, jag kan inte föreställa mig någon situation där en kompromiss med dem är önskvärd.

Vilka är de högsta prioriteringarna för kvinnorrörelsen i Afghanistan i nuläget?

Endast i ett samhälle byggt på en sekulär värdegrund kan kvinnor bli fria. Sekularism borde vara mottot för varje seriös kvinnoorganisation i Afghanistan.

Vilka är de största hoten mot kvinnors rättigheter i Afghanistan – nu och framöver?

– Återigen, fundamentalismen är det största och mest allvarliga hindret för kvinnorrörelsen i många muslimska länder. Afghaner har varit muslimer i århundraden, men det är först under de senaste fyrtio åren av fundamentalism, såväl politisk som militär, som vi fått denna katastrof för kvinnors rättigheter i landet. I vår historia finns många goda exempel på ökade fri- och rättigheter för kvinnor, särskilt under 1900-talet, men vi förlorade de flesta av dem på grund av fundamentalismen – som de facto missbrukar religionen för politiska syften.

Just nu ser jag tyvärr inte att några framsteg görs för kvinnor i Afghanistan. De är lika förtryckta som under talibaneran. Vi ser till och med ännu fler brutala fall av våld mot kvinnor än tidigare.

Vad är det bästa västvärlden kan göra, eller inte göra, för det afghanska folket?

Vilka lärdomar bör vi dra?

– Jag förväntar mig ingenting från de västerländska regeringarna. De driver sin egen agenda där det afghanska folket offras hänsynslöst. Deras vänner i Afghanistan är framför allt de som borde åtalas för sina brott mot mitt folk. Men jag har höga förväntningar på de fredsälskande progressiva krafter som också finns i Väst och i hög grad skiljer sig från sina regeringar. De kan sätta press på dem att sluta stödja och hålla in miljarder dollar i händerna på de afghanska, kriminella fundamentalister som har makten och är ansvariga för förfallet i Afghanistan.

Hur föreställer du dig ett fritt och fredligt Afghanistan? Hur kan ditt land nå dit?

– Det vore ett samhälle där män och kvinnor är jämlika och fria att arbeta sida vid sida för rättsskipning, framsteg och välstånd. Ett land där okunnighet, kvinnohat och intolerans är utrotat. Medvetenhet, enighet och en kompromisslös kamp är det enda sättet att nå dit.

TEXT GUDRUN RENBERG

UTDRAG UR SAKs VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2015

Läs hela verksamhetsberättelsen på www.sak.se eller beställ en tryckt version – skicka ett mejl till info@sak.se

REDAKTÖR KLAS BJURSTRÖM

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

2 347 066 patientbesök vid SAKs kliniker och sjukhus, varav 37 700 var kvinnor i mödravård.

UTBILDNING AV BARNMORSKOR OCH SJUKSKÖTERS KOR

SKOLOR

68 654 elever gick i skolor som stöds av SAK. 62 % var flickor. Trots att undervisning i flera fall har hotats är efterfrågan på utbildning i byarna där SAK arbetar mycket stor.

REHABILITERING

16 260 personer med funktionsnedsättning fick behandling med sjukgymnastik. 13 766 personer fick olika typer av ortopediska hjälpmedel. Allt fler patienter remitteras till SAKs kliniker för rehabilitering av funktionsnedsättning.

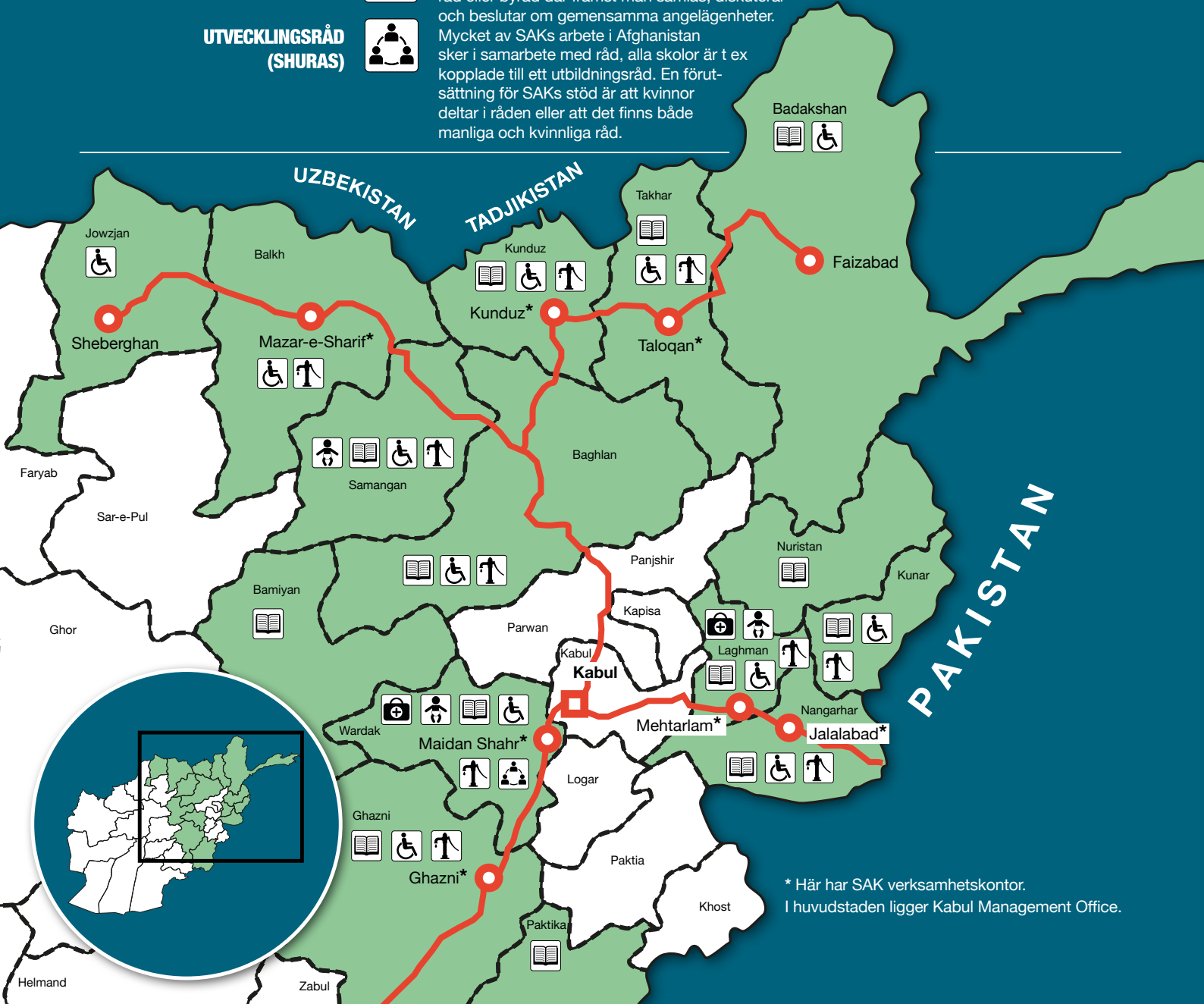
BRUNNAR OCH KONSTRUKTION

UTVECKLINGSRÅD (SHURAS)

285 utvecklingsråd i byar på landsbygden genomförde under året insatser tillsammans med SAK. Det traditionella forumet för gemensamt beslutsfattande i Afghanistan är shuras, lokala råd eller byråd där främst män samlas, diskuterar och beslutar om gemensamma angelägenheter. Mycket av SAKs arbete i Afghanistan sker i samarbete med råd, alla skolor är t ex kopplade till ett utbildningsråd. En förutsättning för SAKs stöd är att kvinnor deltar i råden eller att det finns både manliga och kvinnliga råd.

* Här har SAK verksamhetskontor. I huvudstaden ligger Kabul Management Office.

ÖVER 2,3 MILJONER PATIENTER

97 AV 1 000 BARN DÖR FÖRE FEM ÅRS ÅLDER

Barn, flickor och pojkar, är särskilt utsatta i fattigdom och många indikatorer visar på tydliga skillnader mellan könen.

KÄLLA: UNICEF

Rättvis tillgång till och utnyttjande av hälso- och sjukvård för kvinnor, barn, personer med funktionsnedsättning och samhällen på landsbygden.

Det senaste decenniet har hälsosituationen förbättrats i Afghanistan. Ökad förväntad livslängd och fortsatt minskning av barn- och mödradödlighet vittnar om att bland annat bättre tillgång på hälsovård har haft effekt. Hälso- och sjukvården i Afghanistan organiseras provinsvis och SAK är ansvarig för all grundläggande hälsovård i två provinser, Wardak och Laghman. Här bor drygt en miljon människor.

Trots framsteg är hälsosituationen fortfarande bland den svåraste i världen. Tillgången till vård är mycket ojämnt fördelad mellan stad och landsbygd. Många människor kan inte nå den hälsovård som ändå finns på grund av dålig infrastruktur, stora avstånd och dålig säkerhet. Kvinnor, barn och människor med funktionsnedsättning har allra sämst tillgång till vård. Kunskapen om hälsa, hygien och var man kan söka den vård som finns är låg.

Brist på rent dricksvatten är ett stort problem och det leder ofta till diarré och uttorkning. Små barn tillhör de värst drabbade och diarré är den vanligaste dödsorsaken för barn under fem år.

VAD GJORDE SAK 2015?

SAK prioriterar särskilt kvinnor, barn, människor med funktionsnedsättning och byar på landsbygden – grup-

per med samma rätt till hälsa som andra. För att svara upp mot behov och rättigheter i provinserna Wardak och Laghman driver SAK både sjukhus och vårdcenter, samt ett stort antal mindre hälsoposter tillgängliga för människor på landsbygden.

En orsak till att kvinnor inte får tillgång till vård är den mycket stora bristen på utbildad kvinnlig hälsopersonal. För att motverka detta driver SAK tre skolor för barnmorskor och två för sjuksköterskor i provinserna Wardak, Laghman och Samangan. Kvinnorna studerar i två år varefter de återvänder till det område de kommer från, anställda som barnmorskor av SAK eller andra organisationer i sitt samhälle. Barnmorskeskolorna hade under året 70 elever och i september 2015 examinerades 38 sjuksköterskor i Wardak, de flesta anställdes därefter av SAK i provinsen. SAK arbetar också med det afghanska barnmorskeförbundet i deras mentorprogram, ett arbete som har stärkt både förbundet och barnmorskorna. Men detta har också lett till en ökad efterfrågan på barnmorskor, vilket är en viktig utveckling i arbetet för minskad mödradödlighet.

För att förbättra kunskapen om hälsa och hygien, till exempel om rätt näring och vikten av rent dricksvatten, är en strategi att informera om hälsa i så många samman-

AFGHANISTAN IDAG

- 77 spädbarn av 1000 dör före ett års ålder, och 97 barn av 1000 före fem års ålder.
- Våldet mot kvinnor är utbrett, mödradödligheten tillhör de högsta i världen.
- Endast 23% av gravida kvinnor har tillgång till mödravård.
- Personer med funktionsnedsättning är ofta utsatta för diskriminering, har sämre hälsa och sämre tillgång till sjukvård än andra.
- Tillgången till sjukvård är särskilt svag i avlägsna och osäkra områden och det råder brist på sjukvårdspersonal, särskilt kvinnlig. Detta drabbar främst kvinnor.

SAKs MÅL

- Att familjer, särskilt mödrar och barn, blir bättre på att förebygga sjukdom och förbättra sin hälsa.
- Att vården bättre ska möta behoven hos kvinnor och flickor, med och utan funktionsnedsättning, och andra marginaliserade grupper.
- Att lokalsamhällena blir mer aktiva i arbetet för att få hälsovård som svarar mot människors behov.

2015

- Försåg SAK mer än 2,3 miljoner patienter med hälsovård i två provinser.
- Ansvarade SAK för 4 sjukhus, 99 kliniker och 529 hälsoposter.
- Ökade antalet gravida kvinnor som fick mödravård med 6% i de provinser där SAK har ansvaret för hälsovården.
- Genomgick 36 anställda vid SAKs kliniker utbildning om könsrelaterat våld.
- Sjönk andelen barn vid SAKs kliniker som behövde behandling för diarré.

OPARTISKHET – ETT KÄRNVÄRDE

Vi tar inte ställning i konflikter och är opartiska när det gäller sociala, etniska och partipolitiska intressen, och värnar samtidigt vår skyldighet att vara inkluderande och icke-diskriminerande.

FOTO ANDERS ROSÉN

EFTERFRÅGAN på vård är stor men resurserna begränsade. Här pediatrikavdelningen på SAKs sjukhus i Metharlam.

632

Så många vårdinrättningar driver SAK i Afghanistan fördelat på 4 sjukhus, 99 kliniker och 529 hälsoposter.

hang som möjligt; genom utbildningar, i väntrum, i skolor. Varje gång patienter söker vård är ett tillfälle att också informera förebyggande, vilket till exempel kan leda till att föräldrar tidigare söker vård för sina barn. Genom lokala hälsoråd och samtal i familjegrupper ökar SAK också successivt kunskapen om förebyggande hälsa hos tiotusentals människor på landsbygden varje år. Radioinslag och Lära för hälsa-klasser, där hälsoinformation kombineras med läs- och skrivundervisning för kvinnor, var också viktiga insatser för att öka medvetenheten.

Men information är inte tillräckligt i sig själv. SAK arbetar därför med lokala utvecklingsråd i byar som t ex vill borra dricksvattenbrunnar för att öka tillgången på rent vatten. Åtgärder som förbättrar kvaliteten på dricksvattnet är också att ta vara på spillvatten kring brunnarna bättre samt att bygga latriner.

Människor med funktionsnedsättning har sämre hälsa och får sämre vård, ett resultat av dålig kunskap om rättigheter och behov – och om vad som faktiskt kan göras. SAK strävar efter ändra detta bland annat genom informationskampanjer i radio och tv samt genom att se till att de representeras och tas hänsyn till i lokala hälsoråd. SAK utbildar också hälsopersonal för att kunna ge personer med funktionsnedsättning adekvat vård utan att diskrimineras.

VAD ÄR NYTT ELLER HAR FÖRÄNDRATS?

Under året anlade SAK ytterligare två akutmottagningar i Laghman längs vägen mellan Kabul och Kandahar, vilka invigs i början av 2016. Mottagningarna kommer att vara öppna dygnet runt och har utrustats med ambulanser. För att kunna ta emot fler barn byggdes barnmottagningen vid

provinsjukhuset i Wardak ut med ytterligare 55 sängplatser.

Under 2015 meddelade Afghanistans hälsoministerium och Världshälsoorganisationen (WHO) att läkare, sjuksköterskor och barnmorskor ska utbildas om könsrelaterat våld. Projektet omfattar landets alla 34 provinser och avsikten är att öka kunskapen om kvinnor som utsatts för könsrelaterat våld. Som en del av detta utbildades redan under året 24 manliga och 12 kvinnliga anställda vid SAKs hälsokliniker.

Lärare vid SAKs byskolor har under året börjat utbildas till så kallade hälsoinspiratörer. Den frivilliga och 54 dagar långa utbildningen sker i enlighet med riktlinjer från Afghanistans Hälsoministerium. Förutom att informera elever och deras föräldrar om hälsa, blir lärarens uppgift att vara länken mellan skolan och närmaste klink. SAK inledde under året också ett samarbete med Shifo Foundation om ett e-hälsoprojektet i Laghman. Projektet är förebyggande och syftar till att kartlägga vaccination, nutrition och tillväxt hos barn.

SAKs BIDRAG TILL FÖRÄNDRING

Andelen barn under fem år som behövde behandling för diarré på SAKs kliniker och sjukhus minskade jämfört med förra året från tolv till sju procent. Det är en stor minskning och den fortsatta utvecklingen måste följas nog. Hur orsakssambanden ser ut är inte säkert, men minskningen är mycket välkommen och i linje med det informationsarbete om vikten av rent vatten och god hygien som SAK bedriver i Wardak och Laghman.

I takt med att SAK och andra utbildar barnmorskor och får dem i arbete har mödradödligheten sjunkit. Antalet förlösningar som assisterades av SAKs personal i Wardak och Laghman ökade under 2015 med sex procent.

187 kvinnor sökte till sjuksköterskeutbildningen

"Jag vill bli sjuksköterska för att kunna hjälpa fattiga människor", säger Zeba Rahemi, 23 år, som svar på frågan varför hon valt att söka till den nystartade sjuksköterskeutbildningen i Aibak i norra Afghanistan.

UTBILDNINGEN kom igång i mars. Samtidigt startade också en utbildning för barnmorskor. Två saker utmärker SAKs sjukvårdsutbildningar. Dels är de endast öppna för kvinnor, dels är de endast öppna för de som bor på landsbygden i områden där det saknas kvinnlig sjukvårdspersonal. Alla som går utbildningen förbinder sig att återvända till sin hemby och arbeta där under minst tre år.

Utbildningarna är populära. Hela 187 kvinnor sökte under året för att bli sjuksköterskor, 84 togs ut till intervju och nu går 21 kvinnor på utbildningen. Under studietiden varvas teori och praktik

inom sjukvården. Skolan är inhytt i ett bostadshus som gjorts om till skola. Förutom skolsalar finns även sovsalar där eleverna bor, och ett litet dagis. Dagiset gör det möjligt för Zeba Rahemi att ha med sig lilla Asma, 2 år gammal.

– Jag ser inga problem med att vara borta från min man i två år. Detta är en helt kvinnlig miljö så det kommer att gå bra, säger Zeba Rahemi.

Zeba Rahemi kommer från byn Rabatak, någon timme öster om Aibak. Vanliga hälsoproblem i byn är bland annat diarré, malaria och tyfus. Och det finns stort behov av kvinnlig sjukvårdspersonal.

FOTO BJÖRN LINDH

UNDER TVÅ ÅR ska Zeba Rahemi vara borta hemifrån och studera till sjuksköterska. Tack vare att skolan har ett dagis kan även Asma, 2 år, vara med.

Att tidigt få kunskap om sjukdomstillstånd är väsentligt för patienters möjligheter att snabbt bli bättre. Resurser används också bättre i vården när varje patient kräver mindre behandling. Tack vare bättre samordning mellan SAKs enheter för hälsa respektive utbildning, och gemensamma mål, kunde fler skolelever än planerat genomgå hälsokontroll.

Bättre kunskap i lokala hälsoråd ledde till att fler människor med funktionsnedsättning än beräknat remitterades till SAKs kliniker och verkstäder och fick därmed tillgång till ortopediska hjälpmedel såsom proteser, stödskenor, kryckor och rullstolar.

UTMANINGAR OCH PROBLEM

En studie av kapaciteten hos hälsoråd i Laghman och Wardak genomfördes, liksom en undersökning av tillgängligheten på hälsokliniker. SAK initierade under året en studie om kunskap, attityder och rutiner relaterat till hälsa. Den svåra säkerhetssituationen i landet medförde dock att studien tillfälligt fick avbrytas med avsikten att återuppta den under 2016.

Provinsjukhusens tillbyggnader och de två nya akutmottagningarna har inte i tillräcklig hög grad anpassats

för människor med funktionsnedsättning. Det berodde främst på otillräcklig koordinering, men kan också vara en indikation på att inte heller SAK ännu lyckas ta tillräcklig hänsyn till människor med funktionsnedsättning i sin planering. För att ändra detta framöver har ett team bildats vars uppgift är att säkerställa koordinering av större insatser.

Under året hade SAK endast 10 kvinnliga läkare anställda trots att målet var 26. Antalet manliga var 101 med målet 57. Anledningen är framförallt att kvinnliga läkare i Laghman sökt sig till privata kliniker i Jalalabad då säkerheten är sämre i de områden där SAK arbetar. Detta får konsekvenser för kvinnors rätt till hälsovård, vilket ofta kräver kvinnliga läkare.

Att öka kapaciteten hos de lokala hälsoråden är prioriterat, men att se till att råden är representativa för samhället i stort är en utmaning. Även om kvinnorna har blivit fler så ursäktar inte kulturella barriärer och säkerhetsproblem att männen är fem gånger fler än kvinnorna i de lokala hälsoråden. Än sämre representerade är människor med funktionsnedsättning även om vissa framsteg noteras också där. Att arbeta för inkludering och deltagande och mot fördomar är en viktig uppgift för SAK. ■

Hälsovård i provinserna Wardak och Laghman	Uppnått 2014	Planerat 2015	Uppnått 2015	
	Totalt	Totalt	Totalt	Av vilka kvinnor
Antal patientbesök Antal planerade patientbesök motsvarar ett besök per innevånare i de provinser SAK arbetar.	1 824 175	1 078 440	2 347 066	1 342 005

Hej medlem.

NÄR MAN INTE KAN RESA till en plats personligen blir andras berättelser, fotografier och filmer ett sätt att färdas dit, och ett sätt att återskapa en plats. Det är därför jag är så glad att utställningen *Afghan Tales* just nu visas på Världskulturmuseet i Göteborg, en fotoutställning med modernt fotografi från Afghanistan. Dessutom pågår ett samarbete med spännande arrangemang tillsammans med lokalkommittén i Göteborg. Håll utkik efter samtal, drakflygning och skateboards!

Samtidigt fortsätter SAKs fotoutställning *People that Matter* sin resa runt i Sverige, från Södertälje till Skövde och nu senast i Skellefteå. Fotografierna är tagna av 20 unga afghanska kvinnor mellan 13 och 31 år. Fotografierna fick i uppdrag att porträttera människor som betyder något för dem, och det är inte ett Afghanistan i krig och konflikt de kvinnliga fotografierna väljer att visa upp, utan deras vardag som sällan annars syns.

MED HJÄLP AV FOTOGRAFIER kan vi också åka tillbaka i tiden, och det gör SAK numera på Instagram varje torsdag. På Throwback Thursday får vi följa dels medlemmar som rest i Afghanistan på 70-talet, dels de som

växt upp och studerat i Kabul samt de som i Sverige protesterat mot Sovjets invasion. Följ oss på @swedishcommittee!

Under våren var det två år sedan journalisten Nils Horner blev skjuten på öppen gata i Kabul. SAK anordnade ett samtal i hans minne efter ett medlemsförslag från årsmötet 2015. Genom att lyfta journalisters utsatthet påminner vi om de historier som inte kommer fram och fotografier som aldrig tas och därmed inte heller delas.

DE AKTIVITETER som våra medlemmar arrangerar skapar ett Afghanistan i Sverige för en liten stund. En kulturafton i Örebro, ett samtal på bibliotek i Visby, Helsingborg eller Skövde, en fotoutställning i Skellefteå, eller en spontandans vid invigningen av *Afghan Tales* på Världskulturmuseet i Göteborg. Alla aktiviteter blir gemensamma resor.

Vi ses!

FILIPPA ALMLUND

FOTO CARLA DA COSTA BENGTISSON

Från vänster: Liza Yousef, Sadaf Ghafari, Camilla Ghouse, Sahar Mohammadi, Farhad Amiri, Hamed Abbasi och Richard Eriksson.

Unga SAK planerar höstaktiviteter

”Eftersom Unga SAK inte har så mycket aktiviteter i Malmö, planerar vi att ha ett event där i augusti. Vi ska ha en workshop om SAKs utvecklingsarbete och kommer även att bjuda på tilltugg och afghansk musik. Det arrangeras som ett samarbete mellan Unga SAK och Malmö lokalkommitté”, säger Camilla Ghouse.

Volontärarbete i Afghanistan

Manizha Baburi, årsmötesrepresentant för SAKs lokalkommitté i Afghanistan.

Vad händer inom lokalkommittén i Afghanistan?

– Detta är det femte året sedan Kabuls lokalkommitté bildades, som även består av en grupp i Mazar-e Sharif i norra Afghanistan. Medlemsantalet ökar, men vår utmaning är att hitta en mer formell roll inom SAK och överbrygga den geografiska distansen till engagemanget i Sverige. Just nu försöker vi hitta former för volontärarbete, en kultur vi afghaner generellt sett inte är så vana vid.

Hur började ditt personliga engagemang för SAK?

– Jag började själv som volontär på SAK, och blev sedan anställd. Tack vare att SAK satsade på min kompetensutveckling, och att jag även hade ett eget intresse och driv, fann jag min väg som ledde till att jag nu kan tjäna mitt land professionellt genom att arbeta för marginaliserade människor på landsbygden. Jag blev den allra första afghanska kvinnan i rollen som projektledare inom det program

FOTO ROBERT ENGLUND

Manizha Baburi arbetar med utvärdering och resultatuppföljning på organisationen Hand in Hand i Afghanistan.

som arbetar med personer med funktionsnedsättning i Mazar-e Sharif.

Vad tar du med dig från årsmötet?

– Det var intressant att på nära håll följa hur årsmötet genomfördes, att medlemmar och ombud på ett demokratiskt och deltagande sätt övervakar och analyserar SAKs verksamhet.

TEXT CARLA DA COSTA BENGTISSON

Årsmötet | SAKs styrelse 2016–2017

FOTO CARLA DA COSTA BENGTTSSON

BAKRE RADEN från vänster: Peder Jons-son (ordförande), Kajsa Johansson (suppleant), Kasim Husseini (suppleant), Magnus Forsberg, Anders Fänge, Bengt Kristiansson. Främre raden från vänster: Inger Axell, Freshta Dost, Shirin Persson. Ej i bild: Hans Linde och Dag Klacken-berg.

ÅSIKTSTORG

Sedan SAKs begynnelse har diskussionerna inför årsmötesbesluten hållits i plenum, men förra året kom det förslag från medlemmar om att testa något nytt. Därför införde SAK för första gången metoden åsiktstorg på dagordningen, ett mer informellt sätt att delta och föra fram sin åsikt. Ombud och medlemmar fick röra sig mellan fem temastationer för att samtala om de inkomna 13 motionerna tillsammans med motionsförfattare och styrelserepresentanter, vilket ledde till några nya förslag och även till att nya aktivitetsgrupper uppstod.

FAKTA | ÅSIKTSTORG

Åsiktstorg är en metod för ett mer inkluderande beslutsfattande som skapades av Svenska Scoutförbundet på 1990-talet. Istället för att endast diskutera formellt i plenum eller i utskott kan alla gå runt på ett fysiskt torg för att diskutera motioner och förslag och föreslå ändringar på ett ledigare sätt. Därefter tas det slutgiltiga beslutet i plenum.

Vad tycker du om åsiktstorg som metod?

” Vi behöver inkludera fler

Det var bättre än tidigare årsmöten, men jag tror att vi kan bli ännu bättre. En poäng med åsiktstorg är att de som inte är vana vid att ta plats ska få en chans att diskutera i mindre grupper. Min uppfattning är att samma personer som brukar ta plats gjorde det här med. Jag är själv en av dem som är van vid att ta ordet, så jag menar att metoden i sig kräver att fler blir medvetna om ingrodda strukturer och tar ansvar för att inkludera fler, till exempel genom att moderatorerna föreslår att gå en runda och på så sätt släppa in fler röster.”

REZA JAVID, SKÖVDE/SKARABORG

” Jag fick tid att omvärdera mina tankar

Jag har varit med på många årsmöten och ser många fördelar med åsiktstorget. Det här var första gången som jag fick en chans att ställa egna frågor

om motioner till både styrelsen och motionärerna i lugn och ro. Jag hade gott om tid på mig att sätta mig in i frågan och omvärdera mina tankar. Jag fick en känsla av att fler aspekter kom fram när fler personer kom till tals. Det var bra att vi fick hjälp med att skriva yrkanden av moderatorer, speciellt om en inte är van vid hur årsmöten går till.”

AZADA NAJAFI, GÖTEBORG

” Jag fick fördjupa mig

Jag tror att fler fick en chans att säga sin mening, men eventuellt behövde vi mer tid än en timme. Det var svårt att gå runt till olika grupper som disku-

terade andra motioner. De andra hade redan hunnit en bit in i diskussionen och då kändes det svårt att lägga sig i, så jag tror att många stannade kvar på en station av den anledningen. Resultatet blev att vi fick fördjupa oss mer i några motioner än i andra.”

LENNART OLSSON, VÄNERSBORG

4 JULI | ALMEDALSVECKAN SVERIGES ANSVAR FÖR EN HÅLLBAR UTVECKLINGS- OCH INTEGRATIONSPOLITIK

FLYKTINGSITUATIONEN i världen är den värsta sedan andra världskriget. Hur kan och bör Sverige ta ansvar? Hur kan politik, civilsamhälle och diaspora samarbeta?

Medverkande: **Staffan Landin**, skribent och föreläsare om globala utvecklingsfrågor, **Dona Hariri**, Vinnare av IM-priset 2015, **Ulrika Modéer** (MP), utrikesdepartementet, **Erik Nilsson** (S), arbetsmarknadsdepartementet. Samtalet leds av SAKs och IMs generalsekretare **Ann Svensén** och **Anna-Karin Johansson**.

4/7 kl 14.00–14.45 | Almedalsveckan, Gotland

23 SEPTEMBER | BOKMÄSSAN AFGHANISTANS ENDA GRIS OCH ANDRA VYKORT FRÅN IMPERIERNAS KYRKOGRÅRD

ETT SAMTAL om "Afghanistans enda gris" på Internationella torgets stora scen med journalisten och författaren **Ivar Andersen** och fotografen **Christoffer Hjalmarsson**.

Samtalsledare: **Jenny Aschenbrenner**, kulturjournalist på Sveriges Radio leder samtalet. Medverkar gör även **Anna-Karin Johansson**, SAK.

23/9 kl 17.40–18.00 | Bok- & biblioteksmässan, Göteborg

25 SEPTEMBER | BOKMÄSSAN KVINNORS RÄTTIGHETER I EN PATRIARKAL KONTEXT

Afghansk
frukost från
klockan 08.30
Gratis!

SAKs VERKSAMHET riktar sig i stor utsträckning till flickor och kvinnor på den afghanska landsbygden. En ständig utmaning är att se till att rättigheter tillgodoses, utan att brista i respekt för afghansk kultur och tradition. SAK får ibland kritik för att vara alltför medgörligt i förhållande till de grupper som ser kvinnors rättigheter som ett utländskt, kolonialt inflytande.

Moderator: **Sholeh Irani**, Feministiskt Perspektiv
Panel: **Afrah Nasser**, bloggare från Jemen och SAKs
Anna-Karin Johansson.

25/9 kl 09.00–09.45 | Bok- & biblioteksmässan, Göteborg

FOTO HÅKAN FÄRJE

Medlems- intervjun.

Sadaf Ghafari pluggar till byggingenjör på Örebro universitet och är aktiv i SAK. För länge sedan arbetade hennes pappa som apotekare på en av SAKs kliniker i Ghazni – men det visste hon inte om för ett och ett halvt år sedan när hon gick med i styrgruppen för SAKs ungdomsnätverk.

För ett tag sedan intervjuade du en av SAKs barnmorskor som nu är i Sverige, kan du berätta om det?

– En släkting kontaktade mig angående Zohra, som i 30 år har arbetat som barnmorska för SAK i några av de farligaste områdena i Afghanistan. Jag åkte för att träffa henne, och alltså, vilken kvinna. Jag såg på henne att ingen kunde bråka med henne. Hon berättade om hela sitt liv, att hon inte kan jobba kvar och att hon nu bor i Sverige. Jag är fortfarande lite chockad av det mötet.

Vad chockade dig mest?

– Hon berättade att hon hade byggt en avskild ingång till en av vårdcentralerna för att kunna behandla kvinnor diskret. En gång kom en kvinna som hade ont i magen. Familjen visste inte vad det var. Läkarna hade sagt att de inte kunde göra något men föreslog att Zohra, med anledning av att hon var kvinna, skulle undersöka patienten. När hon förstod att kvinnan var gravid skickade hon ut de andra. Kvinnan var 6–7 centimeter öppen och barnets huvud syntes. Zohra förlöste henne och lade bebisen i en vagn i ett annat rum. När hon kom tillbaka var kvinnan borta, och än i dag har Zohra inte sett till henne. Zohra valde att uppfostra barnet som sin egen dotter, hon är nio år gammal i dag.

SADAFS TIPS TILL AKTIVA

- Var nyfiken. Prata med andra engagerade. Det ger energi. Som Zohra! Efter mötet med henne orkar jag mer.
- Det lilla är lika viktigt som det stora. Jag vet att det kan vara svårt att prioritera ideellt arbete, men det behöver inte ta så mycket tid att göra skillnad. Prata om viktiga saker med andra varje dag, när du ändå träffar dem.
- Informera en person i veckan om SAK. Om vi är många som gör det så når vi många tillsammans. Och vi får en mer levande medlemsrörelse!

Det mest chockerande var att Zohra sa att det är vanligt att kvinnor kommer dit gravida utan att veta om det, blir förlösta och sedan lämnar barnen.

Vad hoppas du ska hända med intervjun?

– Det finns många problem som inte syns och jag vill att Zohras röst ska höras. Jag hoppas att folk förstår och engagerar sig mer för kvinnors tillgång till sjukvård.

TEXT FILIPPA ALMLUND

Rotaryklubbar stödjer SAK

SAK HAR MOTTAGIT generösa donationer från Rotary i Sollentuna och Solna, och även stöd från Rotarys kvinnoklubb Inner Wheel i Skara. Därtill har Rotary Stockholms Västra givit ett stipendium till SAKs praktikant Robert Englund, för att främja arbetet med folkbildning om afghaner på flykt. Rotary International finansierar dessutom genom sina sex Rotary Peace Centers runt om i världen cirka 100 masterstudenter i fred och konfliktlösning varje år.

– Dessa så kallade Rotary Peace Fellows är en högt värderad grupp av kompetenta människor som ofta återfinns i FN, EU-kommissionen eller organisationer som arbetar med global utveckling, säger Kristofer Erlandsson, inkommande guvernör i Rotary Uppland som hyser ett Rotary Peace Center vid Uppsala universitet.

SAK är tacksam för Rotarys fina bidrag och för deras långsiktiga satsningar på en framtid fri från fattigdom, krig och förtryck.

TEXT CARLA DA COSTA BENGSSON

FOTO GAPMINDER

HELSINGBORG

Succé på afghansk kulturkväll

PERSONALEN på Idé A Drottninghög bibliotek och mötesplats i Helsingborg trodde att det skulle komma 10 till 25 personer till den afghanska kulturkvällen den 30 mars 2016, arrangerad i samarbete med Lunds lokalkommitté. Det slutade med att över 200 besökare kom till föreläsningar, musik, mat och mingel. Mestadels deltog ensamkommande barn och ungdomar tillsammans med vuxna som jobbar med dem, men även många afghanska familjer och svenskar.

– Vi flyttade bokhyllor och släpade fram stolar. Alla var entusiastiska, så det var inga problem. En del familjer hade lagat mat och det var som i Afghanistan. Först var de bekymrade över att maten inte skulle räcka, och vid kvällens slut gick de hem med res-

terna, säger Hanneke Kouwenberg, aktiv i Lunds lokalkommitté.

En del föreläsningar fick kortas ned, och en ung afghansk man som skulle berätta om sina erfarenheter av att komma till Sverige, studera, jobba och bilda familj fick spara sin berättelse till ett annat tillfälle. Det bekymrade inte publiken. Efter ett uppträdande av en ung afghansk musikanter ville de ha mer. Kvällen fortsattes med afghansk musik, traditionell dans och uppvisning av breakdance. I möteslokalerna visades Börje Almqvists fotoutställning "Landet och folket". Det fanns även två montrar med föremål från Afghanistan.

– Publiken och personalen påpekade att de aldrig hade haft en så rolig kväll med så mycket folk som just denna.

TEXT CARLA DA COSTA BENGSSON

Hans Rosling får solidaritetspriset

HANS ROSLING har arbetat med global hälsa i över 25 år och är berömd för sitt folkbildande arbete om världens tillstånd och utveckling. Här är hans svar efter att han fått priset:

JAG FRAMFÖR MITT TACK med den respekt jag har för er organisation. Min

bedömning är att SAK är precis rätt typ av organisation för att bidra till att få stabilitet, fred och utveckling i de fattigaste länderna, som i dag är fattigast på grund av väpnade konflikter. SAK förenar pragmatism med orubbligt långsiktigt mål, samt framför allt sätter målet för verksamheten i Afghanistan framför målet att gynna er organisations rykte och berömmelse. SAK stämmer väl med hur Internationella dialogen för fred och statsbyggande i sköra stater, arbetar. Ni är en organisation som arbetar optimalt för ett av vår tids största globala problem. Man blygs av att få ett pris av er".

24 000 kr

Så mycket samlade SAK och Stockholms lokalkommitté in till mödrahälsovård i Afghanistan under Mors dag. Tack!

Sista ordet.

I DAG HAR JAG TRÄFFAT EN AFGHANSK KVINNA som får mitt hjärta att svälla av beundran och samtidigt gå i kras av sorg och ilska.

Under många år har hon trotsat familj, samhälle och normer. Som liten var hon envis, en del skulle säkert ha kallat henne för en besvärlig unge. Hon studerade, träffade en man och blev kär.

Hon – och han – gifte sig av kärlek, något som är mycket ovanligt i Afghanistan. Familjerna var helt emot deras giftermål, och kampen har varit lång. I dag har de fyra barn.

Hon arbetar med jämställdhetsfrågor. Hon vistas utomhus utan att täcka ansiktet, och är en av mycket få kvinnor i den lilla staden som gör så. Hon fortsätter att kämpa för att få leva ett liv som hon tycker att en kvinna har rätt till. Jag beundrar hennes mod, envishet och klarsyn. Men kampen har också börjat ta ut sin rätt. Jag kan se det

i hennes ansikte, höra det på rösten, känna det på stämningen i vårt samtal.

- INGENTING HAR HÄNT, SÄGER HON. Det går inte framåt. Kvinnor förtrycks lika mycket i dag som för 15 år sedan. Vi har gjort fel. Vi skapar nya problem, nya konflikter. Jag vet inte vad jag ska göra nu. Att behöva kämpa både mot familjen och samhället, att känna sig nästan helt ensam i sin kamp. Att inte orka lika mycket hela tiden. Att tvivla.

Jag försöker trösta och ingjuta lite mod, även om jag vet att det är lätt för mig att vara käck och optimistisk när jag snart ska åka hem till ett av världens mest jämställda länder. Jag säger att alla behöver vila från kampen då och då. Att hon, och alla andra kvinnor som för samma kamp, har uppnått mycket. Allt fler kvinnor arbetar och får egna inkomster, allt fler flickor studerar, kvinnor är både ministrar och ambassadörer. Listan kan göras längre.

MEN I VARDAGEN, mitt emellan hotfulla bröder och trakasserande chefer, är det en klen tröst.

Vi äter upp våra glassar, kramar om varandra och jag åker iväg i bilen. Jag hoppas att hon orkar vidare. Om inte, så vet jag att hon redan har gjort mer skillnad i denna värld än vad en människa egentligen kan förväntas göra. Jag hoppas att hon också inser det.

Anna-Karin Johansson

Anna-Karin Johansson
Generalsekreterare, SAK

Läs Anna-Karin
Johanssons blogg
sak.se/blogg

Det finaste du kan ge **är** din tid

Vill du vara med och hjälpa till?
Gå in på www.varldensbarn.se/insamling
och läs mer om vad du kan göra!

Under de år som insamlingen pågått har cirka 1,4 miljarder kronor samlats in, vilket har möjliggjort att 100 projekt världen över varje år fått ekonomiskt stöd i sina uppdrag för att säkra en bättre framtid för många av de barn som har det allra tuffast.

Nu finns möjlighet för dig att göra en insats. Tusentals frivilliga över engagerar sig över hela landet, med bössinsamling, konserter, evenemang.

Världens Barn
Radiohjälpen 90 1950-6

Alla har rätt till en säker förlossning

Mödradödligheten sjunker i Afghanistan, men fortfarande dör alltför många kvinnor till följd av förlossning. Barnmorskor räddar inte bara liv. De är också otroligt viktiga för att stärka kvinnors ställning i Afghanistan. Hjälp SAKs barnmorskor att minska mödradödligheten. Ge en gåva eller bli månadsgivare på www.sak.se. Tack!